

bono malus, sed in principio creationis suae fuit malus.

Sed contra Gen. 1. 31. dicitur: *Vidit Deus cuncta quae fecerat, & erant valde bona.* Sed Angelum fecerat. Ergo in principio suae creationis bonus erat.

Præterea, dicitur, quod inferiores Angeli peccaverunt occasionem sumentes ex peccato primi. Sed hoc non potest esse, nisi primo viderint eum bonum. Ergo videtur quod aliquando fuit bonus.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod circa hoc fuit triplex positio.

Quidam enim dixerunt, quod Angelus à Deo creatus est malus. Hoc autem hæreticum est, & impossibile. Nullus enim effectus consequitur ab agente nisi secundum conditionem agentis. Dictum est autem supra, quod causa creationis rerum est, quia Deus bonitatem suam rebus communicare voluit: unde impossibile est quod ab ipso fiat aliquid, nisi secundum quod suae bonitatis particeps est; & huiusmodi est bonum, & non malum.

Ideo alii dixerunt, quod Angelus in principio suae creationis malus fuit, non tamen malitiam à Deo habuit, sed actum propriae voluntatis. Hæc autem positio vana, & erronea est, & falsa. Vana, quia non habet fundamentum firmum per quod probetur, cum malitia Angeli ex voluntate eius dependat; & ideo eum voluntas se habeat ad utrumlibet, (3) ratio inventi non potest. Erronea est, quia primæ opinioni nimis vicina est, & à magistris damnata. Falsa est: quia impossibile est Angelum in primo instanti suae creationis peccasse: cuius impossibilitatis hæc à quibusdam causa assignatur: quia duarum operationum se consequentium non potest esse unus terminus; operatio autem Angeli consequitur creationem: unde non potest esse quod idem sit instans in quo primo est ens, quod est terminus creationis, & in quo primo est malus, quod est terminus operationis. Sed hæc ratio non videtur cogens: quia cum operatio voluntatis Angeli non sit continua, non oportet quod ultimum eius differat à principio; principium autem potest esse simul cum termino creationis: unde & terminus operationis potest esse simul cum termino creationis. Nec potest dici, quod oporteat actum voluntatis sequi apprehensionem intellectus, nisi ordine naturæ: quia de eodem potest simul esse cognitio, & voluntas. Nec iterum potest dici, quod oportet collationem præcedere de appetendo: quia intellectus Angeli non est inquisitivus, vel collativus.

Et ideo aliter dicendum, quod cum voluntas non sit nisi boni, non potest esse aliquid volitum, nisi apprehendatur ut bonum ad appetendum: quod si verè est bonum, non est peccatum in appetitu. Ergo oportet, si est peccatum, quod sit verisimiliter bonum, & non vere bonum. Sed secundum Augustinum (2) in Libro contra Academicos, non potest aliquis iudicare verisimile, nisi verum sit cognitum. Ergo oportet ut intellectus veri boni præcedat intellectum verisimilis boni: & ita appetitus æstimati boni, quo malus fit Angelus, non potest sequi primum actum intellectus, secundum quod considerat verum bonum, sed secundum quod considerat verisimile bonum.

(3) Al. ratione. (4) Al. deest actus.

Ex Edit. P. Nic. (a) Lib. II. cap. XII. ex persona cuiusdam Licentii collocutoris cum Trigerio diserentis, & sic dicentis; *Nihil mihi videtur absurdius quam dicere se verisimile sequi eum qui verum quid sit, ignoret.*

male bonum. Unde cum impossibile sit intellectui creato simul plura intelligere, non potuit in primo instanti creationis appetitus Angeli esse malus.

Ad primum ergo dicendum, quod in vasis contumelie non facit Deus malitiam, sed naturam; sed ordinat malitiam ad poenam: & iste ordo designatur cum dicitur, *In contumeliam.* Potest enim designari ordo vel poenæ ad culpam, & hic ordo est à Deo; vel culpæ ad naturam, & hæc conjunctio non est à Deo. Unde in proposito tenetur consecutive: non causative.

Ad secundum dicendum, quod hoc intelligitur de malo poenæ, & non de malo culpæ: & de hoc infra plenius agetur (distinct. xxxvii.)

Ad tertium dicendum, quod etiam supposito quod homo simul cum Angelo creatus sit, non oportet quod Angelo existente malo, creatus sit homo: quia non est principalis finis creationis hominis reparatio ruinæ angelicæ, sed quædam utilitas consequens, ut supra dictum est. Et hanc utilitatem Deus prævidebat, in cuius præscientia eventus omnium rerum erant.

Ad quartum dicendum, quod in instanti suae creationis aliquem actum voluntatis habere potuit; non tamen primus (4) actus potuit esse malus, sicut nec prima cognitio falsa.

Ad quintum dicendum, quod secundum quosdam, in eodem instanti Angelus fuit primo bonus, & post malus; & illud instans quamvis sit unum re, tamen differt ratione, secundum quod est finis præteriti, & principium futuri. Sed diversa ratio comparationis non tollit conjunctionem eorum quæ sunt in uno instanti: unde sequeretur quod innocentia; & malitia eius conjungerentur: quod est impossibile. Ideo alii dicunt, quod in toto tempore præcedenti fuit bonus, sed in istius temporis ultimo instanti est malus: & sicut non est assignate immediatum instans ante aliud instans, ita nec ultimum instans in quo fuit bonus. Sed ista ratio bona est, prout inducitur à Philosopho in VIII. Physic. (text. III.) tunc quando nunc continuat tempus quietis & motus, qui semper se tenet cum passione, quæ inest subjecto mobili tempore quietis, sive præcedat quies, sive sequatur. Sed si poneretur instans inter duas quietes, vel inter duas partes motus continui, non magis se teneret cum uno quam cum alio. Non autem dicimus hic, quod Angelus per aliquem motum continuum factus sit malus: ideo primum instans malitiæ suæ non est medium inter quietem & motum, sed inter duas quietes. Unde ratio ista non est ad propositum. Ideo aliter dicendum, quod est assignare ultimum instans in quo Angelus fuit bonus, & primum in quo fuit malus: nec inter hæc instantia fuit tempus medium, quia tempus formaliter est numerus, nec sequitur ipsum continuitas, nisi ex parte motus. Unde cum vicissitudo affectionum in Angelo, per quas est bonus, & malus, non sit continua, nec ordinata ad aliquem motum continuum; numerus eorum dicitur tempus, quia secundum prius & posterius se habent; sed non erit continuum: unde inter ejus instantia non necessario accipietur tempus medium, sicut nec inter duas unitates numerus.

QUÆSTIO III.

QUÆSTIUNCULA III.

SOLUTIO.

Deinde quæritur de cognitione Angelorum, & circa hoc quatuor quærentur.

Primo. Utrum Angelus cognoscat per species.

Secundo. Utrum in superioribus sint species magis universales.

Tertio. Utrum per species istas, singularium cognitionem habere possint.

Quarto. Utrum possint simul plura intelligere.

ARTICULUS I.

Utrum Angelus cognoscat res per suam essentiam.

I. P. quæst. LV. art. 1. & de verit. quæst. VIII. art. 8.

1. AD primum sic proceditur. Videtur quod Angelus per essentiam suam res cognoscat, & non per species aliquas. Quia, secundum Philosophum in III. de Anima (text. xxviii.) anima est species specierum. Sed Angelus simplicior est anima, & nobilior. Ergo essentia Angeli est similitudo, vel species rerum. Sed res potest in similitudine sui cognosci. Ergo videtur quod Angelus intuendo essentiam suam, res cognoscat, & non per species aliquas.

2. Præterea. Omnis species vel est causa rei, vel à re accepta. Sed species rerum in intellectu Angeli non possunt esse causatæ à rebus, cum Angelus careat potentiis, & organis, quibus fit abstractio à sensibilibus; nec iterum sunt causatæ rerum, cum Angeli non sint causatores. Ergo videtur quod Angeli per species non cognoscant.

3. Præterea. Secundum Dionysium in v. cap. de div. Nomin. nobiliora in entibus sunt inferiorum exemplaria. Sed in exemplari res optime cognoscitur. Cum ergo Angeli inter res creatas sint nobilissimi, quasi Deo propinquiores, secundum Augustinum; (a) videtur quod, natura sua inspecta, alias res cognoscant.

4. Præterea. Intellectum, & intellectus non differunt, nisi quando utrumque eorum est in potentia, ut in I. Libro dictum est. Ergo omnis intellectus qui est semper in actu, non differt in eo intelligens, & intellectum. Sed intellectus substantiæ separatæ videtur semper in actu esse, cum suum intelligere non sequatur transmutationem aliquam. Ergo videtur quod in ea non differat species intellecta, & substantia intellectus; & ita non per species cognoscit.

Sed contra est quod Dionysius dicit IV. cap. de div. Nom. (in princ.) quod Angeli illuminantur per scibiles rerum rationes. Hæc autem non sunt nisi species rerum intellectæ. Ergo per species rerum cognitionem habent.

Præterea. In Libro de Causis (propos. x.) dicitur, quod omnis intelligentia est plena formis. Sed illa quæ sunt in intelligentia, sunt in ea per modum intelligibilem, ut in eodem Libro dicitur: quæ autem sic sunt in ea, sunt in ea ad cognoscendum. Ergo videtur quod res per formas cognoscant.

In II. Sent. Tom. II.

(1) Al. additur dicitur.

Ex Edit. P. Nicol. (a) Ut ex Lib. XII. confess. colligitur, ubi cap. VII. versus finem: *Fecisti, ait, celum, & terram: unum prope te, alterum prope nihilum.* Cap. autem IX. init. *Nimirum celum quod fecisti, creatura est aliqua intellectualis: nequaquam tibi coæterna, particeps tamen æternitatis tue.* Loup ubi III. (c)

Respondeo dicendum, quod intellectus angelicus est medius inter intellectum divinum & humanum & virtute, & modo cognoscendi. In intellectu enim divino similitudo rei intellectæ est ipsa divina essentia, quæ est rerum causa exemplaris, & efficiens, in intellectu vero humano similitudo rei intellectæ est aliud à substantia intellectus, & est sicut forma ejus: unde ex intellectu, & similitudine rei efficitur unum completum, quod est intellectus in actu intelligens, & huius similitudo est accepta à re. Sed in intellectu angelico similitudo rei intellectæ est aliud à substantia intelligentis, non tamen est acquisita à re, cum non sint ex rebus divisibilibus cognitionem congregantes, ut Dinsyus dicit in VII. cap. de div. Nom. Nec tamen est causa rei secundum fidem, sed est infusa à Deo ad cognoscendum. Et ratio huius sumi potest ex verbis Commentatoris in XI. Metaph. Ipse enim dicit, quod secundum ordinem simplicitatis naturarum separatarum est ordo distantie speciei intellectæ ab intellectu: unde in prima essentia, cui non admiscetur potentia aliqua, est omnino idem intelligens, & intellectus; in aliis autem, secundum quod plus admiscetur de potentia, est major distantia inter speciem intellectam & intellectum. Cujus ratio est, quia nihil operatur, nisi secundum quod est in actu: unde illud cuius essentia est purus actus, intelligit sine receptione alicujus perficientis, quod sit extra essentiam ejus; illud vero in quo est potentia, non poterit intelligere, nisi perficiatur in actu per aliquid receptum ab extrinseco: & hoc est lumen intellectivum naturale, quod à Deo in substantias intellectivas emittitur. Et quia unumquodque recipitur in aliquo per modum recipientis, lumen illud quod in Deo est simplex, recipitur in mente Angeli ut divinum, & multiplicatum: omnis enim potentia receptiva de se divisibilitatem habet, secundum quod non est terminata ad unum, quod fit per actum terminantem: & ideo dicitur in Libro de Causis (ubi supra) quod sicut in natura inferiori multiplicatur singularia, ita & species intelligibiles in intelligentiis: utrumque enim est propter multiplicabilitatem potentie: & istæ sunt species per quas Angeli cognoscunt.

Ad primum ergo dicendum, quod anima dicitur species specierum, in quantum per intellectum agentem facit species intelligibiles actu, & recipit eas secundum intellectum possibilem; sicut ibidem (i) sensus dicitur species sensibilis, & manus organum organorum, in quantum videlicet omnia artificialia per manus efficiuntur: unde in XIV. de Animalibus (Lib. IV. de part. anim. capp. VIII. x. & XI.) dicitur, quod manus datæ sunt homini loco cornuum, & omnium quibus alia animalia jvantur. Unde non sequitur quod essentia animæ, vel Angeli sit talis species in qua omnia cognoscantur.

Ad secundum dicendum, quod similitudines rerum in intellectu Angeli existentes, non sunt à rebus acceptæ: quia species intelligibilis non accipitur à re, nisi mediante phantasmate, quod se habet ad intellectum, sicut color ad visum, ut in III. de Anima (text. xxx. xxxi. & xxxii.) dicitur. Nec tamen sunt.

F 2

sunt causæ rerum per modum creationis, sed forte per modum motus; si forte ponantur orbes movere, quorum motus est causa formarum naturalium. Nihilominus tamen oportet quod quædam cognoscant quorum non sunt causæ, sicut ipsos orbes, & alios Angelos. Unde dicendum, quod hoc quod aliquam assimilationem habeant ad invicem, potest contingere dupliciter: vel ita quod unum sit causa alterius, similitudinem suam illi imprimens; sicut ignis, & aer calefactus; & hoc modo intellectus divinus, & humanus habent assimilationem ad res intellectas, licet modo converso: quia intellectus divinus imprimit in rem formam, per quam res sibi similatur; intellectus autem humanus speciem, per quam rei assimilatur, à re accipit: vel ita (2) quod utrumque sit ab una causa similem formam utrique imprimente; & sic intellectus angelicus rebus cognitis assimilatur, quia formæ quæ à Deo impressæ sunt rebus ad subsistendum, sunt etiam Angelo impressæ ad cognoscendum.

Ad tertium dicendum, quod res non cognoscitur perfecte in exemplari, nisi à quo ducitur secundum totum quod in ipsa est; & hoc modo res cognoscuntur in primo exemplari, quod imitantur res secundum esse illud quod in re est. Sic autem non est de essentia Angeli, cum non sit causa, vel exemplar totius quod in re est, scilicet materiæ, & formæ: & propterea non est actu exemplar, nisi per hoc quod potentia sua completur per lumen à Deo immissum, ut dictum est.

Ad quartum dicendum, quod intellectus angelicus etsi ponatur semper in actu respectu cognitionum naturalium, non tamen esse in actu habet à se, sed ab alio: unde sicut in ipso differt esse, & quod est, propter hoc quod esse quod habet, habet ab alio; ita differt in eo intellectus, & quo actu intelligit, propter hoc (3) quod intelligere ab alio habet.

ARTICULUS II.

Utrum Angeli superiores intelligant per species universales.

I. P. quest. IV. art. 3. & II. cont. Gent. cap. xcvi. & de verit. quest. viii. art. 10.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod species superiorum non sint universales speciebus quas habent Angeli inferiores. Quia, secundum Philosophum in I. de Anima (text. lxxxv.) animal universale aut nihil est, aut posterius est. Non enim dicitur esse posterius nisi propter abstractionem à rebus, in qua completur intentio universalitatis per actum intellectus abstrahentis. Cum ergo intellectus Angeli non abstrahat species à rebus, videtur quod species non sint universales in ipso.

2. Præterea. Si dicantur universales, aut hoc est quantum ad cognitionem, aut quantum ad operationem. Non quantum ad cognitionem, quia naturalium causarum omnes cognitionem habent, & sui ipsorum, & Dei; non quantum ad operationem, quia non sunt rerum operatores, ut dictum est. Ergo videtur quod nullo modo possit quorundam species universales esse.

3. Præterea. Quanto cognitio est magis propria, tanto est magis perfecta. Sed superiorum cognitio

(2) *Al. deest quod. (3) Al. omittitur quod.*

perfectior est, sicut & natura simplicior, ut ex prædictis patet. Ergo videtur quod superiorum species non sint magis universales.

4. Præterea. Qui cognoscit universalia, non potest propria cognoscere, nisi acquirat aliquid de propriis rei. Si ergo inferiorum Angelorum species essent magis propriæ, oporteret quod superiores non reducerentur in actum propriæ cognitionis rerum, nisi per inferiores; quod est inconveniens: cum magis e contra contingat, secundum Dionysium (cap. xi. de ccel. Hierar.) Ergo videtur idem quod prius.

Sed contra est quod Dionysius dicit in xli. cap. ccel. Hierar. quod superiores Angeli habent scientiam magis universalem, & inferiores particularem, & subjectam.

Præterea. Hoc idem videtur per hoc quod in Libro de Causis (ubi supra) dicitur, quod cum omnis intelligentia sit plena formis, in quibusdam sunt formæ magis universales, scilicet in superioribus, & in quibusdam minus, scilicet in inferioribus.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, secundum Theologos, & Philosophos, oportet ponere formas superiorum Angelorum esse magis universales. Cujus ratio est, quia in omnibus scientiis, & artibus, sive speculativis, sive operativis, oportet quod illa quæ est altior, & ordinativa aliarum, consideret rationes magis universales, eo quod principia sunt parva quantitate, & maxima virtute, & simplicia ad plurima se extendunt: verbi gratia, sub civili scientia est militaris, & sub militaris equestris, & sic deinceps; civilis autem sub consideratione boni humani absolute; militaris autem considerat hoc idem, secundum quod determinatur ad res bellicas, & sic deinceps: & propter hoc inferior accipit principia sua à superiori, quæ est quasi propter quid demonstrans: & hoc etiam facilius patet in scientiis speculativis: quia Metaphysica, quæ est ordinativa aliarum, considerat rationem entis absolute; aliæ vero secundum determinationem aliquam. Hoc autem sic est in Angelis, & secundum omnes Philosophos; & secundum nos: quia superiores per suam scientiam ordinant actus, & officia inferiorum, illuminantes eos, & perfectentes, & purgantes. Unde oportet quod scientia superiorum sit universalior, & species universales: quod quomodo contingat, potest videri ex verbis Commentatoris in XI. Metaph. (text. li.) Ipse enim dicit, quod secundum ordinem differentie inter intelligens & intellectum, est etiam ordo multiplicationis intellectuum: quia in intellectu superiori, qui habet minus de possibilitate, minor est compositio intelligentis, & intellecti: & inde est etiam, quod sunt in eo pauciores formæ intelligibiles: quia quanto minus habet de potentia lumen intellectuale, minus dividitur, & multiplicatur in eo: & ideo oportet quod istæ formæ sint universales formis magis multiplicatis. Secundum hoc ergo scientia Dei est universalissima: quia una similitudine, quæ est sua essentia, omnia cognoscit; ac si aliquis per rationem communem entis omnia cognoscere possit, & quanto per pauciores formas intelligit; tanto scientia ejus est universalior, & similior divinæ scientiæ: ut si aliquis cognoscat omnia per intentionem decem generum, & aliquis non nisi acciperet species primas generum,

& sic descendendo usque ad specialissima; secundum multiplicationem specierum inveniretur particulario earum.

Ad primum ergo dicendum, quod est triplex universale. Quoddam quod est in re, scilicet natura ipsa, quæ est in particularibus, quamvis in eis non sit secundum rationem universalitatis in actu. Est etiam quoddam universale quod est à re acceptum per abstractionem, & hoc posterius est re; & hoc modo formæ Angelorum non sunt universales. Est etiam quoddam universale ad rem, quod est prius re ipsa, sicut forma domus in mente ædificatoris; & per hunc modum sunt universales formæ rerum in mente angelica existentes, non ita quod sint operative, sed quia sunt operativis similes, sicut aliquis speculative scientiam operativam habet.

Ad secundum dicendum, quod sunt universales & quantum ad cognitionem, & quantum ad operationem. Quantum ad cognitionem, tum ex parte ipsarum specierum, quia ad plura se extendunt, tum ex parte rerum cognitarum, quia superiores perfectius, & clarius cognoscunt idem cognitum quam inferiores, unde illuminant eos; sicut etiam eandem conclusionem aliter demonstrator, aliter dialecticus cognoscit. Nec etiam est remotum à veritate quin plura subiaceant cognitioni naturali superiorum quam inferiorum. Similiter etiam sunt universales quantum ad operationem, tam secundum Philosophos, qui ponunt ordinem intelligentiarum secundum ordinem motuum, ex quo oportet quod causalitas formarum illius intelligentiæ superioris sit universalior, cujus motus est universalior in causando, quam etiam secundum nos, qui ponimus eos ordines secundum diversa divina officia: unde superiores ordinant inferiores in suis officiis, & non e converso. Unde remanet nobis eadem via procedendi, secundum traditionem Dionysii (de cœlest. Hierar. cap. iv. & v.) (1) sicut etiam Philosophis.

Ad tertium dicendum, quod cognitio perfecta non habetur per medium universale, quia non est efficax ad cognitionem omnium propriorum. Si autem per medium universale omnia propria efficaciter cognoscerentur, esset perfectissima cognitio: quia quanto aliquid est magis unum, & simplex, tanto est virtuosius, & nobilius; & hoc modo dicimus, quod Angeli superiores sufficienter per formas universales cognoscunt res, sicut Deus per essentiam suam perfecte cognoscit omnia.

Ad quartum dicendum, quod ratio procederet, si formæ universales superiorum non essent sufficientes ad cognitionem propriorum, quod falsum est: quia omnia quæ cognoscit inferior per formas particulares, cognoscit superior per universales, vel etiam plura: & quia ex causis universalibus confirmantur particulares, inde est quod scientia inferiorum perficitur per superiores.

ARTICULUS III.

Utrum Angeli intelligant particularia.

I. P. quest. LVII. art. 2. quodl. VII. art. 3. de ver. quest. & art. 11. & II. cont. Gent. cap. c.

1. **A**D tertium sic proceditur. Videtur quod Angeli per formas intellectuales particularia

(1) *Al. etiam Philosophi.*

non cognoscant. Ubi enim invenitur una natura communis, non est diversitas in operatione consequente naturam. Sed natura intellectualis est in Angelis, & in nobis. Cum ergo intellectus noster non possit esse singularium, videtur quod nec angelicus.

2. Præterea. Omnis cognitio est per assimilationem. Sed quodlibet singulare in materialibus, est singulare per materiam. Cum ergo species rerum in mente angelica sint omnino à materia, & à conditionibus materialibus absolutæ; cum intellectus Angeli non sit minus immaterialis intellectu humano, videtur quod non possit esse principium cognoscendi singulare, prout est in sua singularitate consistens.

3. Præterea. Si cognoscunt singularia diversa, ergo aut uno, aut pluribus. Si uno, cum particularia sint infinita, videtur quod in intellectu Angeli sit unum quo cognoscat infinita; & sic æquabitur intellectui divino. Si autem pluribus, oportebit esse multitudinem specierum in intellectu Angeli existentium, secundum multitudinem individuorum quæ possunt esse; & ita erunt infinitæ species in actu in mente Angeli, quod est inconveniens.

4. Præterea. Esse multorum singularium dependet ex causis contingentibus, ad minus quantum ad generationem, sicut generatio Platonis ex voluntate patris ejus, ut scilicet commisceretur ejus matri. Si ergo Angeli cognoscunt singularia, videtur quod cognoscunt futura contingentia: quod negatur, quia hoc solius Dei est. Ergo videtur quod singularia non cognoscant.

Sed contra. Officium quorundam Angelorum est custodire homines, ut à sanctis traditur. Sed hoc non potest esse, nisi homines quos custodiunt, cognoscant. Ergo videtur quod singularia hominum cognoscant, & eadem ratione aliarum specierum.

Præterea. Cognitio Angelorum est perfectior quam nostra. Sed nos scimus non tantum universalia, sed etiam singularia. Ergo videtur quod multo fortius Angeli.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod præter illam positionem quæ ponit Angelos singularium cognitionem non habere, quæ hæretica est, & veritati sacræ Scripturæ contraria, sunt diversæ opiniones de modo quo Angeli cognoscunt singularia.

Quidam enim dicunt, quod Angeli per formas innatas solum causas universales cognoscunt; sed ex rebus ipsis accipiunt unde singularia ex causis universalibus producta cognoscunt. Sed hoc non videtur conveniens: quia illud quod est acceptum à re singulari, non ducit in cognitionem singularitatis ejus, nisi quandiu servantur in eo conditiones materiales individuantes illud: quod non potest esse nisi specie existente in organo corporali, ut in sensu, & imaginatione. Unde cum Angeli organo corporali careant, etiam à rebus species abstraherent, non possent per hujusmodi species singularium cognitionem habere.

Ideo alii dixerunt, quod omnia singularia producuntur ex causis universalibus ordinatis in natura: unde cum apud Angelum sint formæ ordinis causarum universi, per hujusmodi formas omnia singularia cognoscere potest: & hæc videtur via Avicennæ. Sed tamen non est sufficiens secundum fidem

dem nostram: quia in causis universalibus non cognoscitur aliquid secundum conditiones individuales, ut scilicet cognoscatur prout est hic & nunc, & huiusmodi. Unde dicit ipse Avicenna (de fluxu entis cap. iv. & in sua Metaph. tract. viii. cap. vi. & vii. & tract. ix. cap. iv.) quod Deus non cognoscit particularia particulariter, ut scilicet hoc nunc esse, & nunc non esse: & est simile de eo qui cognoscit eclipsim in causis suis universalibus, qui non cognoscit hanc eclipsim, secundum quod est hic & nunc incipiens, & nunc finiens, nisi sensu percipiat.

Et ideo ad hanc positionem quidam addiderunt, quod ex applicatione harum formarum universalium ad hoc particulare vel illud determinatur Angeli cognitio ut hoc singulare cognoscat. Sed hoc iterum non videtur sufficiens, quia hæc applicatio universalium causarum ad singulare, aut est ad singulare quod est in intellectu Angeli; & sic supposito, supponeretur illud de quo dubitatur, scilicet singularia esse in intellectu Angeli: vel ad singulare quod est in re, sicut dicere videtur; ut si lux solis esset intelligens, intelligeret corpora ad quæ radii sui applicantur. Hoc autem esse non potest: quia cum cognitio non sit nisi secundum assimilationem, impossibile est quod cognitio extendat se ultra id in quo est assimilatio. Si ergo lux solis, vel intellectus Angeli assimilatur rei quam irradiat, hoc non potest esse, nisi vel ex eo quod illud quod est rei, recipitur in intellectu, aut in luce solis (& hoc ipsi non ponunt, quia rediret prima positio) vel ex eo quod à sole aliquid circa rem ponitur; & sic non cognosceret de re nisi hoc quod circa eam ponit; sicut si sol cognosceret naturam luminis, & non propriam rationem huius, vel illius coloris, quæ est ex diversa recipientium proportione, & similiter etiam Angelus per huiusmodi applicationem propriam cognitionem de rebus non haberet, cum propriam naturam ipsi rei non conferat.

Alii vero dicunt, quod ex conjunctione universalium, quæ cognoscunt, resultat cognitio particularis, secundum quod ex pluribus formis congregatis resultat quædam collectio accidentium, quam non est reperire in alio. Sed hæc etiam non est sufficiens: quia formæ individuatio non est nisi ex materia: unde quantumcumque formæ aggregentur, semper remanet collectio illa communicabilis multis, quousque intelligatur per materiam individuatam: unde cognitio huiusmodi formis aggregatis, non cognoscitur Sortes, vel Plato.

Et ideo aliter dicendum, quod eadem ratio est cognitionis singularium in Deo, & in Angelis: unde considerandum est, qualiter Deus singularia cognoscat. Oportet enim illam virtutem quæ cognoscit singulare, habere apud se rei similitudinem, quantum ad conditiones individuantes: & hæc est ratio quare per speciem quæ est in sensu, cognoscitur singulare, & non per speciem quæ est in intellectu. Oportet autem ut apud artificem sit similitudo rei per artem conditæ secundum totum illud quod ab artifice producitur: & propter hoc ædificator per artem cognoscit formam domus, quam inducit in materiam; non autem hanc domum vel illam, nisi per hoc quod à sensu accipit: quia ipse materiam non facit, sed Deus est causa rei, non solum quantum ad formam, sed etiam quantum ad materiam, quæ est principium individuationis: unde idea in mente divina est similitudo rei quantum ad utrumque, scilicet materiam, & formam; & ideo per eam

cognoscuntur res non tantum in generali, sed etiam in particulari. Formæ autem quæ sunt in mente Angeli, sunt simillimæ rationibus idealibus in mente divina existentibus, sicut deductæ immediate exemplariter ab eis: unde per eas Angeli cognoscere possunt rerum singularia, quia sunt similitudines rerum, etiam quantum ad dispositiones materiales individuantes, sicut & rationes, vel ideæ rerum existentes in mente divina.

Ad primum ergo dicendum, quod intellectus humanus est ultimus in gradu substantiarum intellectualium; & ideo est in eo maxima possibilitas respectu aliarum substantiarum intellectualium; & propter hoc recipit lumen intelligibile à Deo debilius, & minus simile lumini divini intellectus: unde lumen intellectuale in eo receptum, non est sufficiens ad determinandum propriam rei cognitionem, nisi per species à rebus receptas, quas oportet in ipso recipi formaliter secundum modum suum; & ideo ex eis singularia non cognoscuntur, quæ individuantur per materiam, nisi per reflexionem quamdam intellectus ad imaginationem, & sensum; dum scilicet intellectus speciem universalem, quam à singularibus abstraxit, applicat formæ singulari in imaginatione servatæ. Sed in Angelo ex ipso lumine determinatur species, quibus fit propria rerum cognitio, sine aliquo alio accepto: & ideo cum illud lumen sit similitudo totius rei, in quantum est exemplariter à Deo traductum, per huiusmodi species propria singularium cognitio haberi potest: & ita patet quod secundum gradum naturæ intellectualis, est etiam diversus intelligendi modus.

Ad secundum dicendum, quod essentia divina quamvis sit actus primus, tamen est similitudo materię, secundum quod omne ens, quantumcumque imperfectum, à primo ente exemplariter deducitur; & ita etiam formæ immateriales, quæ sunt in intellectu Angeli, sunt iterum similitudines, etiam quantum ad principia materialia.

Ad tertium dicendum, quod, sicut ex prædictis patet, quanto aliquis Angelus est superior, tanto plura una specie cognoscere potest; nullus tamen est in quo oporteat secundum numerum individuum species multiplicari: quia per unam speciem omnia individua illius speciei cognoscit, & illa species efficitur propria ratio huius vel illius secundum respectum ad hoc vel ad illud, per modum quo ideæ in intellectu divino multiplicantur: & ita neque intellectus Angeli intellectui divino æquabitur, neque infinitæ species in intellectu Angeli erunt. Relationes autem quæ consequuntur actus rationis, vel intellectus, in infinitum multiplicari, non est inconveniens.

Ad quartum dicendum, quod per species sibi à creatione inditas cognoscunt Angeli causas habentes ordinem in natura, & omne illud quod in causis illis determinatur vel simpliciter, vel ut frequenter: & quia contingentia futura non sunt determinata in causis suis, sed facta determinatione causarum efficiuntur in actu præsentia; ideo eorum, quantum futura sunt, cognitionem non habent; sed hoc solius Dei est, qui omnes successiones temporum uno actu intuentur.

ARTICULUS IV.

Utrum Angelus intelligat plura simul.

I. P. quæst. LVIII. a. 2. & quodl. VII. quæst. 1. a. 2. & de ver. quæst. VIII. art. XIV.

1. AD quartum sic proceditur. Videtur quod Angelus simul actu plura intelligat. Quia, secundum Dionysium (de celest. Hier. cap. VII.) Angelus habet intellectum deiformem. Sed Deus in actu simul omnia intelligit: quia apud ipsum nulla est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio: Isac. 1. 17. Ergo & intellectus Angeli est simul plarium.

2. Præterea. In patria non erunt cogitationes volubiles. Sed sanctis in patria promittitur quod erunt sicut Angeli in cælo, Marth. XXI. Ergo videtur quod nec Angeli intellectus volvatur de uno in aliud, sed simul omnia cognoscat.

3. Præterea. Secundum Philosophum (X. Ethic. cap. VI. vel V.) felicitas est in operatione, & non in habitu. Sed Angeli habent nobilissimam felicitatem, ad minus beati. Ergo videtur quod omnium cognitorum suorum cognitionem simul in actu habeant, & non successive.

4. Præterea. Intellectus Angeli non est minus nobilis quam intellectus agens animæ rationalis. Sed de hoc intellectu dicitur in III. de Anima (text. com. xx.) quod non quandoque intelligit, & quandoque non, sed semper. Ergo multo fortius hoc verum est de intellectu Angeli.

Sed contra. Secundum Augustinum (VIII. sup. Gen. ad lit. cap. xx.) Deus movet spirituales creaturas per tempus. Sed per tempus moveri est per affectiones, & conceptiones intellectus moveri. Ergo videtur quod in Angelis sit successio intellectuum.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod causa quare non possunt plura simul intelligi in actu, hæc est quam Algazel assignat, quia oportet semper intellectum configurari actu secundum speciem rei intelligibilem, quam apud se habet, rei intellectæ in actu, ut sit assimilatio utriusque, quæ exigitur ad cognitionem rei. Sicut autem impossibile est corpus, secundum eandem partem, diversimode figurari diversis figuris; ita impossibile est unum intellectum diversis simul speciebus ad diversa intelligenda actu informari: & ideo considerandum est, quod quicumque intellectus plura intelligit per plures species, oportet quod ea non simul intelligat, ut patet in intellectu humano secundum statum viæ à rebus accipiente. Intellectus autem divinus, quia uno (1) actu omnia cognoscit, ideo simul est actu omnium; sed intellectus Angeli cognoscit res dupliciter. Uno modo per species plures, quæ in intellectu eius sunt; & sic oportet quod plura non simul cognoscat, nisi in quantum reducuntur ad unam speciem, per quam cognoscuntur. Alio modo cognoscunt res in uno quod est causa earum, & hoc est Verbum; & sic possunt esse simul in actu cognitionis omnium. Hæc autem cognitio est quasi formalis respectu præcedentis, à qua numquam absolvuntur: & ideo fre-

(1) Al. deest actu.

Ex Edit. P. NICOLAI. (a) Ex ipsius Lib. de diligendo Deo cap. VII. colligitur, etsi non sub his verbis tam expresse, quæ nec alibi apud illum occurrunt.

quenter inventitur traditum à Sanctis, & Philosophis, quod in intellectu ipsorum non est successio, vel renovatio, quamvis sit vicissitudo, in quantum intelligunt res in propria natura per species creatas.

Ad primum dicendum, quod intellectus Angelorum dicitur deiformis, eo quod divino intellectui conformis est: non autem in hoc quod uno actu omnia intelligat, & ita simul; sed in hoc quod à rebus cognitionem non accipit, sed sine investigatione rationis, & sine adminiculo sensus cognoscit.

Ad secundum dicendum, quod cognitiones volubiles dicuntur in quibus est etiam revolutio secundum discursum rationis de causatis in causas precedentis, aut è contrario, ut ex notis in ignota deveniat; non tamen excluditur successio cognitionum ab Angelis, & à sanctis nisi secundum contemplationem Verbi, prout in perfectam assimilationem divinam perducuntur: & in hoc etiam eorum felicitas essentialis consistit.

Unde patet responsio ad tertium.

Ad quartum dicendum, quod intellectus possibilis, & agens est in Angelis sicut in nobis, sed diversimode: quia intellectus possibilis in nobis est in potentia respectu specierum acceptarum à rebus per lumen intellectus agentis, actu eas intelligibiles facientis; sed in eis est possibilis respectu luminis à Deo in eos procedentis. Similiter etiam lumen intellectus agentis in nobis non sufficit ad distinctam rerum cognitionem habendam, nisi secundum species receptas, quas informat, ut lux colores; sed lumen intellectuale in Angelis sufficit ad distinctam cognitionem rerum habendam: quia hoc ipsum lumen est ex quo formæ intellectuales multiplicantur, quibus intelligentiæ plenæ dicuntur. Sic ergo intellectus agens ipsorum semper dicitur in actu esse, quia incessanter ad aliquid actu considerandum lucet in Angelis, sicut in nobis, quantum in ipso est; non tamen oportet quod semper ad unam speciem fiat conversio, ita ut semper unum intelligatur in actu.

QUÆSTIO IV.

Utrum Angelus in statu suo naturali dilexerit Deum plus quam se, & omnia alia.

I. P. quæst. LX. art. 4. & infra III. dist. XXI. & II. quæst. XXVI. art. 2. & quæst. XXVII. art. 3.

& de ver. quæst. XXII. art. 2.

Circa tertium principale queritur de dilectione, scilicet utrum Angeli, si in gratia creati non sunt, in illo statu innocentie Deum super se, & plus quam omnia dilexerunt. Et videtur quod non. Sic enim Deum diligere est actus caritatis, qui caritatem non habentis esse non potest. Sed Angeli in isto statu caritatem non habebant, quæ sine gratia non est, cum numquam sit informis. Ergo videtur quod non dilexerunt Deum plus quam se.

Præterea. Secundum Bernardum (a) natura semper in se curva est. Sed dilectio Angelorum in primo statu non fuit nisi ex principio naturali. Ergo tota in amantem reflectebatur, ut quidquid di-

(a) Bernardus in libro de diligendo Deo cap. VII. colligitur, etsi non sub his verbis tam expresse, quæ nec alibi apud illum occurrunt.